

sitatem. Scotus, 4. dist. 15. q. 2. §. Secunda conclusio. Mastrius, disp. 2. *Theol. mor.* num. 46.

22. *Bella et servitutes sunt juri naturali contraria: quomodo?* — Urgebis. Bella, captivitates, et servitutes jure gentium sunt introductæ, et de se licitæ: atqui hæc sunt contra jus naturale §. *Jus autem gentium.* Instit. de *Jure nature, gent. civil.* ubi dicitur: «Bella etenim sunt orta, et captivitates secutæ, et servitutes, quæ sunt juri naturali contrariæ;» ergo. Resp. conformiter dictis talia esse juri naturali contraria, non positive, quasi isto jure fuissent prohibita; sed dumtaxat negative, quatenus jure naturali, quo omnes homines ab initio liberi nascebantur, nondum introducta fuerunt; sed postea, primum sic exigentibus rerum necessitatibus ad compescendos malos, injuriasque propulsandas et propria jura tuenda, communi populorum consensu atque usu inventa sunt. Accedit, quod libertas homini quidem naturaliter conveniat, nisi subsit culpa, vel justa causa: secus tamen est, ubi talis culpa, vel causa intervenit. Nam sicut quis ob culpam, aut in bello justo, licite potest vita privari, et una cum tota sua posteritate extingui: ita etiam, et quidem a fortiori, potest privari libertate, et una cum posteris suis in servitutem redigi.

§ II.

DE DIVISIONE JURIS POSITIVI, AC DE JURE GENTIUM.

23. *Qua ratione dividatur jus positivum? Jus positivum divinum, et humanum, quid?* — Queritur I. Qua ratione dividatur jus positivum? Resp. I. Præcipua, et primaria hujus divisionis, desumpta ex diversitate causæ efficientis, est in jus positivum divinum, et humanum. Et quidem *Jus positivum divinum* est, quod immediate a supremo legislatore Deo ter. Opt. Max. in tempore latum, et hominibus positum fuit. Econtra *Jus positivum humanum* dicitur, quod immediate fertur ab hominibus, sive, quod maxime ab auctoritate humana procedit.

24. *Divinum subdividitur in legem veterem, et novam, seu evangelicam.* — Resp. II. Jus positivum divinum subdividitur in *Legem veterem*, quam pro tempore Antiqui Testamenti Deus ipse condidit de multis disponendo, quæ ad jus naturale non spectant: ut lex circumcisionis, lex agni paschalis, diversi ritus sa-

crificiorum, plurimæque alia circa cæremonialia, et judicialia Veteris Testamenti. Et in *Legem novam*, sive *Evangelicam* quam Christus Dominus verus Deus et Homo instituit, atque in Novo Testamento observari mandavit: ut lex lata pro universo mundo de recipiendo Baptismo, juxta illud *Matth.* cap. ult. *Evangelium docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Item præceptam de receptione sacramenti Pœnitentiæ post lapsum baptizati in peccatum mortale, nec non de receptione sacramenti Eucharistiæ aliquoties per vitæ decursum, ac de indissolubilitate matrimonii, et hujusmodi.

25. *In lege evangelica, quæ præcepta immediate obligent ex jure divino?* — Ubi generaliter est notandum cum Doctore angelico 1. 2. q. 108. art. 1. et 2, Scotus in 3. dist. 40. §. *In lege autem nova;* Gonzalez in proemio *Juris canonici* n. 27. et 28; Fagnano c. *Cum esses*, n. 119. de *Testament.* et alii, quod in lege evangelica præter præcepta moralia, quæ sunt juris naturalis, sicque invariabilia, nullum extet præceptum immediate obligans jure divino, nisi circa Sacramenta novæ legis, utpote ab ipsomet Christo Domino instituta, et circa præcepta fidei, cujus quædam mysteria per legem evangelicam magis explicata fuerunt: prout patet de præcepto credendi in sanctissimam Trinitatem, Incarnationem Verbi divini, passionem Christi Domini, ejusque gloriosam resurrectionem, atque in cælum ascensionem, etc.

26. *Non omnia præcepta, quæ condiderunt Apostoli, sunt juris divini.* — Nec obstat, quod nonnulla alia præcepta tum ex S. Scriptura, tum ex traditione apostolica habeantur: ut illud de bigamis non ordinandis, I *Timoth.* III, 12; de abstinentia a sanguine, et suffocato, indicta ab apostolicis in primo concilio Hierosolymitano, *Act.*, xv, 20, de jejuniis quadragesimali ac hujusmodi. Resp. enim non omnia præcepta illa, quæ condiderunt Apostoli, esse juris divini, sed illa dumtaxat quæ veluti ex ore Christi accepta fidelibus traderunt, atque promulgaverunt: alia vero, quæ Apostoli tanquam pastores et rectores Ecclesiæ statuerunt, ad jus humanum ecclesiasticum spectant; ut fit in enumeratis exemplis, ac nonnullis aliis.

27. *Declaratur hoc in præcepto abstinendi a sanguine, et suffocato.* *Act.* xv, 20. — Et hoc specialiter patet de memorato præcepto abstinendi a sanguine, et suffocato, *Act.*

xv, 20, quod apostoli gentibus ad Christum conversis de novo imposuerunt: non quidem ad observandum cæremonias veteris legis (harum enim obligatio jam cessaverat, prout ibidem sancti Apostoli ex instinctu Spiritus sancti definierant), sed vitandi scandali causa; hoc est, ut facilius Judæi, ac gentiles ad fidem conversi, coalescerent in unum, et non propter esum sanguinis, vel suffocati, quem Judæi ex antiqua consuetudine plurimum abominabantur, ipsi Judæi a gentilibus simul habitantibus sese abalienarent: qua causa sublata, et Judæorum atque gentilium animis sensim jam in unum coalescentibus, atque coadunatis, etiam lex illa fuit abrogata, et totius Ecclesiæ occidentalis consensus, atque consuetudine laudabiliter antiquata. Unde divus Augustinus, lib. XXXII, *contra Faustum*, cap. III, inquit: «Quis jam hoc christianus observet, ut turdos et minutiores aviculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? Aut leporem non edat, si manu a cervice percussus nullo cruento vulnere occisus est?» Cum igitur contra legem divinam nulla valeat consuetudo, cap. ult. de *Consuet.* simulque «lex superioris per inferiorem tolli non possit,» ut dicitur Clem. *Ne Romani, de Elect.* manifeste sequitur, memoratam legem de abstinentia a sanguine, et suffocato, in primitiva Ecclesia ab Apostolis positam, fuisse mere humanam ecclesiasticam, haud obstante, quod fuerit inserta S. Scripturæ. Fuit enim lata ab apostolis solum ut pastoribus, et rectoribus Ecclesiæ, ex assistentia tamen Spiritus sancti, id ordinantibus pro communi bono nascentis Ecclesiæ: non autem veluti immediate accepta ex ore Christi Domini.

28. *Jus positivum humanum subdividitur in jus gentium, civile et ecclesiasticum.* — Resp. III. Jus positivum humanum recte subdividitur in jus gentium, civile, et ecclesiasticum. Ita communis. Siquidem jus gentium communi omnium, aut fere omnium populorum usu, et consuetudine fuit constitutum, ut proxime fusius dicitur; ergo hoc ipso recte reducitur ad jus positivum humanum. Deinde, quod jus civile, atque ecclesiasticum, sint species juris positivi humani, in confesso est inter christianos; cum quodlibet eorum sit constitutum ex potestate legislativa humana, civilis videlicet, aut ecclesiastica: quamvis alterum membrum, sive jus ecclesiasticum, gentiles philosophi non agnoverint; idque defectu veræ fidei, ratione cujus finem su-

pernaturalem, et spiritualem potestatem a Deo Ecclesiæ concessam non intellexerunt.

29. *Homo potest quadrupliciter considerari, sicque utitur diverso jure.* — Accedit alia ratio datæ divisionis juris. Etenim homo potest quadrupliciter considerari, videlicet in genere ut animal, in specie ut homo, item ut subditus Romano imperio, et tandem ut christianus, sive subjectus sanctæ matri Ecclesiæ. Si homo spectetur primo modo, nempe ut animal, utitur is jure naturali, saltem large accepto: si consideretur secundo modo, videlicet ut homo, utitur jure gentium, tum primario, tum secundario: si tertio modo, nimirum ut subditus Romano imperio ejusque civis, utitur jure civili, quod simpliciter prolatum intelligitur de romano: si tandem homo consideretur quarto modo, nempe ut christianus, et subjectus Ecclesiæ, utitur jure canonico, sive ecclesiastico. Potest is etiam spectari quinto modo, scilicet ut civis Monacensis, Bononiensis, et tunc utitur legibus municipalibus talis determinati loci, v. g. statutis Monacensibus, Bononiensibus. Lancellottus in principio lib. I. *Instit. in glossa. §. Est igitur;* Gonzalez in proemio, n. 30. Verum, ut proxime data juris divisio melius intelligatur, expedit de singulis ejus membris singulatim agere. Hinc.

30. *Jus gentium, quid?* — Queritur II. Quid sit jus gentium, et an differat a jure naturali? Resp. I. *Jus gentium* dicitur illud, quo omnes gentes, vel ferme omnes utuntur. Ita habetur l. I. §. *Gentium*, ff. de *Just. et jur. junct.* l. *Omnes*, ff. eod. ubi dicitur: «Quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræque custoditur: vocaturque Jus gentium, quasi quo jure homines utuntur.» Concordat D. Thomas 1. 2. q. 57. art. 3. et sequuntur doctores communiter.

31. *Est duplex, primarium.* — Notandum tamen, quod jus gentium per juris interpretes passim duplex assignetur, primarium videlicet, et secundarium. *Jus gentium primarium* (quod et *antiquum jus gentium* appellatur, l. I. ff. de *Acquirend. rer. dominio*: item, *jus divinum*, eo quod divina quadam providentia constitutum, nobisque a Deo inditum fuerit, §. *Sed naturalia*, Instit. de *Jure natur. gent. et civil.*) coincidit cum jure naturali proprie dicto, ac prout istud solis hominibus convenit: estque illud, quod naturalis ratio inter omnes gen-

tes constituit, quodque mentibus hominum a Deo naturaliter inditum est, et ab omnibus populis custoditur; §. *Jus autem*, Instit. de *Jure natur. gent. et civil.* juncto §. *Singulorum*, Instit. de *Rerum divis.* cum concordantiis. Et in hac acceptione l. I. §. *Jus gentium*, ff. de *Jus. et jure*. ad jus gentium revocatur *Religio erga Deum; Ut parentibus et patrie pareamus*; patet siquidem, talia jam præcipi per jus naturale proprie dictum, ac prout solis hominibus convenit, non autem brutis. Insuper l. II. ff. eod. ad jus gentium taliter acceptum reducitur, « ut vim atque injuriam propulsemus: » item, quod « hominem homini insidiari nefas sit, cum inter nos cognationem quamdam natura constituerit. »

32. *Et secundarium seu proprie dictum.* — Jus gentium secundarium (quod et *Jus gentium proprie dictum*, item *Jus gentium humanum* appellant, idque ad differentiam prioris) dicitur illud, quod ex naturali quidem ratione proficiscitur, non tamen simpliciter ex solo rationis instinctu nobis est inditum, sed necessitate humani convictus sic exigente, mediante discursu aliquo practico, inter omnes, vel ferme omnes gentes, ipso usu atque moribus constitutum fuit: idque vel per modum legis præceptivæ, aut prohibitivæ, sive per modum potestatis permissivæ quidquam agendi, quod consuetudine omnium, vel pene omnium gentium præcipitur, prohibetur, aut conceditur tanquam necessarium, vel utile hominibus, communem inter se societatem foventibus. Homo siquidem, cum sibi ipsi non sufficiat, sed præ omnibus aliis animalibus per totam vitam suam indigeat ope proximorum, naturaliter est animal sociale: ac proinde nonnulla ad conservandam, vel redintegrandam hanc communem inter se societatem necessaria, aut utilia, omnes propemodum gentes mutuo consensu, ipsoque usu constituerunt, quæ hac ratione ad jus gentium spectare dignoscuntur.

33. *Varia juris gentium secundarii exempla.* — Exempla hujus juris gentium secundarii, seu proprie dicti, referuntur in can. *Jus gentium*, dist. I. illis verbis: « Jus gentium est sedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, paces, induciæ, legatorum non violandorum religio, conjugia inter alienigenas prohibita: hoc inde jus gentium appellatur, quia eo re omnes fere gentes utuntur. » Concordat

textus l. *Manumissiones* et l. *Ex hoc*, ff. de *Just. et jure*, ubi etiam manumissiones, discretio gentium, dominiorum distinctio, ac hujusmodi, ad jus gentium reducuntur. Talia siquidem non illico jure naturali sunt nota, nobisque a natura congenita: sed ex principiis practicis jure naturali cognitis, veluti conclusiones ex suis præmissis, per discursum practicum deducuntur esse vel necessaria, vel utilia, ad conservandam inter omnes gentes ac homines communem vitæ societatem. Mynsinger, loc. cit. n. 8 et seqq.; Pirhing in proœmio, n. 10; Vallensis §. 4 proœmii, n. 5 et alii.

34. *Jus gentium non constituit distinctam speciem inter jus naturale, et positivum humanum.* — Resp. II. Jus gentium partim refertur ad jus naturale, partim ad jus positivum humanum; per se autem speciem distinctam non facit. Ita Archidiaconus in can. *Jus autem naturale*, disp. I. n. 2; Mynsinger cit. §. *Jus naturale*, n. 14 et alii; ac sequitur ex dictis. Siquidem jus gentium primum pertinet ad jus naturale; cum illud naturalis ratio inter omnes homines constituerit, adeoque apud omnes populos peræque custodiatur. At vero jus gentium secundarium refertur ad jus positivum humanum: tum quia, quæ ad illud pertinent, non illico secundum se sunt nota, nobisque indita et congenita a natura, sed per discursum practicum derivantur primum ex jure naturali, sicut conclusiones ex principiis suis; tum quia hujusmodi jus gentium secundarium communi usu, atque moribus omnium, aut ferme omnium populorum constitutum est; unde et *Jus humanum* appellatur a Livio, lib. V. de *Urbe condita*, ut quod plurima hominum pars ubique receperit: ac proinde merito ad jus positivum humanum reducitur, juxta dicta num. 28, ubi idcirco jus gentium inter membra divisionis juris positivi humani reponitur, quod de jure gentium secundario dictum intelligatur.

35. *Solvitur instantia ex c. Jus autem*, dist. I. *Jus gentium proprie dictum, qua ratione differat a civili.* — Dices. In can. *Jus autem*, dist. I: Jus ut sic immediate dividitur in naturale, civile, ac gentium, ibi: « Jus autem aut naturale est, aut civile, aut gentium; » ergo jus gentium est species distincta a cæteris. Resp. *Jus gentium* hic supponere pro jure gentium secundario, de quo certum est quod distinguatur tum a jure naturali, utpote a quo derivatur; tum a jure

civili, utpote quod non omnibus populis commune est, sed a quolibet populo, vel civitate, ob speciales causas sibi proprium constituitur, cap. *Jus civile*, dist. I. Insuper jus gentium differt a civili ratione diversi modi, quo utrumque derivatur a jure naturali; nam ad jus gentium secundarium pertinent ea, quæ derivantur a jure naturali veluti conclusiones practicæ ex suis principiis: econtra ad jus civile spectant particulares illæ determinationes, quæ conformiter juri naturali, secundum diversam locorum, temporum, aliarumque circumstantiarum exigentiam, ab unaquaque civitate, regno, vel provincia, fiunt ad propriam suorum subditorum utilitatem, sive commodum. Ex his tamen non sequitur, neque in allegato textu habetur, quod jus gentium per se sit species distincta a jure positivo humano; quin imo illud continetur sub isto, velut inferius sub suo superiore. Hinc conformiter dictis disting. conseq. Ergo jus gentium (loquendo de secundario) est species distincta a jure naturali, et civili; conced. Est species distincta etiam a jure positivo humano ut sic, neg. conseq.

§ III.

DE JURE CANONICO, EJUSQUE EXCELLENTIA, ET DIVISIONE.

36. *Quid sit jus canonicum? Et seqq. usque ad n. 41.* — Queritur I. Quid sit jus canonicum? Resp. Jus canonicum est jus positivum, ex sacris canonibus (hoc est regulis ecclesiasticis) collectum, et ad recte vivendum, æternamque salutem consequendam, et justitiam in populo christiano conservandam constitutum. Ita in re communis. Nam, ut in proœmio *Decretalium* Pontifex attestatur, ideo « Lex proditur (sive aperitur, ac de novo promulgatur) ut appetitus noxius sub juris regula limitetur, per quam genus humanum, ut honeste vivat, alterum non lædat, jus suum unicuique tribuat, informatur. »

37. *Canon, quid?* — Dicitur imprimis, *Jus positivum*, utpote auctoritate humana, sive potestate ecclesiastica, beato Petro, ejusque legitimis successoribus Romanis pontificibus, divinitus concessa, constitutum. Et additur, *ex sacris Canonibus*, etc. siquidem jus canonicum, juxta nominis etymon, derivatur a græco verbo *Canon*, quod juxta Isidorum lib. VI. *Etymolog.* cap. XVI latine *Regula*

dicitur. *Regula* vero inde appellatur, quod recte ducat, sive regat, normamque recte vivendi præbeat, et quod distortum pravumque corrigat, can. 2. et 3. dist. 3. Quinimo canon per antonomasiam passim accipitur pro *Regula ecclesiastica*, ut cap. I. de *Constit.* ibi: « Canonum statuta custodiantur ab omnibus. »

38. *Jus canonicum dicitur etiam ecclesiasticum.* — Porro jus canonicum, hoc est, ex sacris canonibus, seu regulis ecclesiasticis, ad recte vivendum institutis collectum, alio nomine vocatur *Jus ecclesiasticum*. Idque tum ratione materiæ, eo quod contineat ipsas constitutiones ecclesiasticas; simulque tractet potissimum de personis, rebusque ecclesiasticis; tum ratione originis, quia nimirum auctoritate ecclesiastica constitutum fuit, et confirmatum. Appellatur quoque *Jus pontificium*, utpote per summos pontifices, Christi in terris vicarios, pro bono regimine ecclesiæ universalis, ac spirituali fidelium salute institutum, collectum, et approbatum.

39. *Et jus divinum.* — Insuper jus canonicum quandoque dicitur *Jus divinum*, prout observat Abbas cap. *Qualiter et quando*, 24, n. 3, de *Accusationib.* et communis aliorum. Patet hoc ex cap. *Nimis*, 30, de *Jurejurand.* ibi: « Nimis de jure divino quidem laici usurpare nituntur, etc. » Et clarius ex cap. *Cum de diversis*, 2, de *Privileg.* in 6, ubi statuitur, « quod ibidem (nempe apud Sedem apostolicam) de cætero, regatur, et vigeat studium juris divini et humani, canonici videlicet et civilis. » Idem agnovit quoque imperator, cujus verba cap. I, de *Juramento calumniæ* relata, sunt hæc: « Nos itaque, divinæ et humanæ legis intentione servata, decernimus, » etc., per illam intelligendo jus canonicum, et per hanc jus civile, ut patet ex contextu.

40. *Jus divinum, cur?* — Ratio autem hujus denominationis, adeo honorificæ, est: tum quia sacri canones partim instinctu, ac speciali assistentia Spiritus sancti fuerunt editi, can. *Violatores*, 25, q. 1; partim vero ex ipsis divinis Scripturis, veluti ex veritatibus fontibus dimanarunt, atque ex his, veluti conclusiones ex suis principiis, deducti sunt, arg. c. *Qualiter et quando*, 24, de *Accusationib.* ubi dicitur quod « ex auctoritatibus Novi et Veteris Testamenti postea processerunt canonicæ sanctiones; » tum etiam, quia iidem sacri canones auctoritate divina constituti sunt per Ecclesiam, ipsumque Romanum